

Enkele zeevogeltellingen in de zuidelijke Ierse zee aan het eind van de broedtijd in 1977.

Inleiding.

Underweg naar en van een vakantie op het eiland Cape Clear (Zuid - Ierland) zijn vanaf de boot Swansea - Cork v.v. de aanwezige zeevogels geteld. Vanaf de boot waren wij in de gelegenheid zeevogels te tellen die zich niet direct onder de kust bevinden. Het is bekend dat bepaalde soorten graag dicht onder de kust blijven, terwijl andere de oceaan prefereren. In de periode tussen beide tellingen werd gedurende twintig dagen iedere dag vanaf Cape Clear geteld. Een vergelijking met de hier in kustwater waargenomen zeevogels kon zodoende gemaakt worden.

In het onderstaande wordt uitgegaan van de telling op de terugreis (17 augustus 1977) daar zowel het aantal teluren als het relatief aantal zeevogels hier hoger lag dan op de heenreis (27 juli 1977). De observaties hebben het karakter van een transekt. De route van de boot alsmede de transekten staan aangegeven in fig. 1. De afstand van Cape Clear tot het transekt bedraagt 100 - 230 km.

Een aantal mensen wil ik bedanken voor hun hulp. Dit zijn mijn medetellers, met name Pieter Eison, Joop Kooyman en Maarten Platteuw en Jelle van Dijk die het manuscript kritisch doornam.

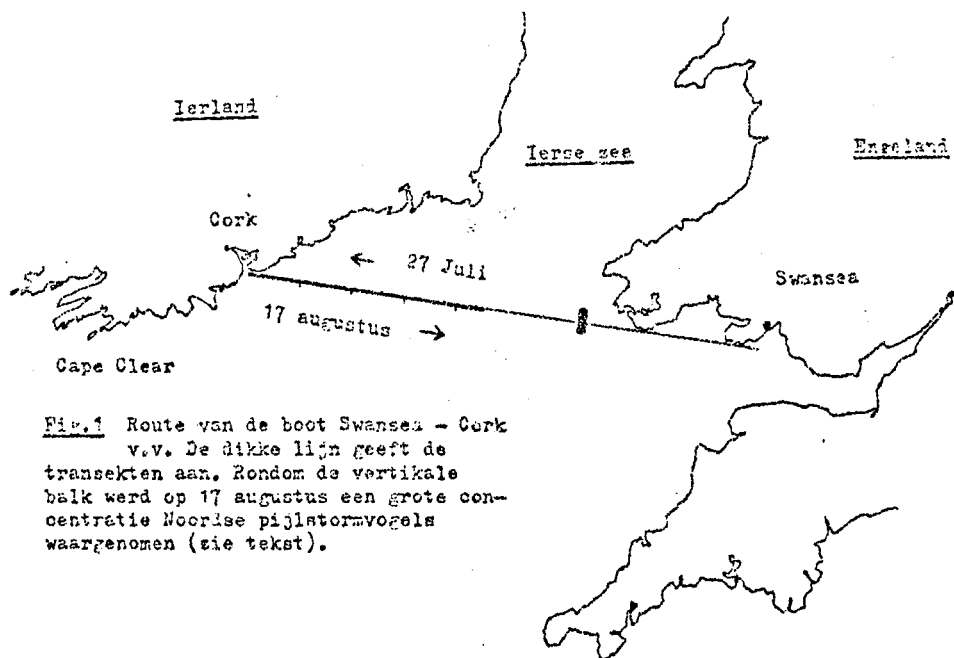

Fig. 1 Route van de boot Swansea - Cork v.v. De dikke lijn geeft de transekten aan. Rondom de verticale balk werd op 17 augustus een grote concentratie Noorse pijlstormvogels waargenomen (zie tekst).

Secundaire gegevens en telmethode.

De weeromstandigheden waren als volgt: 27 juli, wind SB, Noordwest, bewolking 60 - 100 %, zicht onbeïnvloed, 17 augustus, wind NB, West, bewolking 50 - 75 %, zicht onbeïnvloed. Er is rekort met ondermeer 10x50 en 15x50 kijkers. Het tellen eindigde resp. begon bij de kustlijn. In de baai bij Cork is dus niet geteld. Op 27 juli is geteld van 5.15 tot 7.15 uur en op 17 augustus van 12.00 tot 16.30 plaatselijke tijd. We bevonden ons op een schip van de B + I - line, dat met een snelheid van 30 km. per uur voer. Het achterdek waarvandaan wij telden schommelde een weinig, de zee was niet erg ruw. We zaten plm. 10 m. boven het zeoppervlak.

Het is merkwaardig dat Bailey en Bourne (1972) de manier van observeren niet behandelen. Het is gebruikelijk dat men vanaf een schip de zee rondom afscaakt. Onder andere Rankin en Duffey (1948) rochten 360 graden rondom het schip af. Op deze manier onderzoekt men natuurlijk een groot oppervlak maar het is duidelijk dat door het bewegen van de kijker veel vogels gemist worden. Op de heenreis kregen wij al snel door dat men, evenals bij tellingen vanaf het land de kijker het best (vrijwel) stil kan houden, gericht op een punt. Dit punt was dwars op de vaarrichting van het schip. Zo ziet men een groter deel van de vogels die in dit (beperkte) gebied vliegen. Zeker de minder opvallende soorten ziet men veel gemakkelijker. Dat dit hier de meest lucratieve methode is, wil niet zeggen dat dit altijd het geval zal zijn. Er zijn enkele factoren die de als eerst genoemde methode lucratiever kunnen maken dan de door ons gebruikte methode. Bij een geringere dichtheid van vogels is het mogelijk dat het afroeken van de zee rondom het schip een betrouwbaarder beeld geeft dan bij hoge dichtheden. Bij een geringere snelheid van het schip zal het een geringere fout geven. Bij dichtheiten van maximaal enkele tientallen vogels per dag zoals op de oceaan gebruikelijk is (o.a. Murphy 1967) en tellen vanaf een rustig varend schip, is het misschien wel lucratiever een deel van het zeoppervlak af te zoeken.

Een negatieve factor bij het observeren is de trilling van het schip. Het bleek dat men hier het minst last van had door te kijken vanuit een ligstoel, met beide armen gesteund op de houtenleuningen. Maar schatting kan een ervaren zeevarende, bij de door ons gebruikte observatiemethode een vogel van gemiddelde grootte tot op 3 km. afstand zien. Voor kleine soorten (bv Stormvogeltje) is dit maximaal 2 km. maar voor de Jan van Gent kan minimaal 4 km. gelden. Dit alles bij een rechte horizon op 10 km. afstand. Deze afstanden zijn plm. half zo groot als bij observaties vanaf het land.

Het continue afturen van de zee gebeurde op 17 augustus aan beide kanten van het schip. Op 27 juli werd een kant continu en een kant de helft van de tijd bekeken. Drie soorten zijn niet geteld, de Grote mantelmeeuw (*Larus marinus*), Kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*) en de Zilvermeeuw (*Larus argentatus*). Vrijwel de gehele reis bleven zij in vrij kleine aantallen achter het schip hangen. Eenmaal kwam een vissersboot in zicht, op 17 augustus tussen 15.15 en 15.45 uur. De geringe aantallen die hierbij verbleven zijn niet meegeteld.

Resultaten.

Noordse stormvogel (*Fulmarus glacialis*). Iedere 15 km. was de Noordse stormvogel aanwezig, zij het in wisselende aantallen. In de Ierse zee en bij Cape Clear maakt hij ongeveer hetzelfde aandeel uit in de totale zeevogelpopulatie.

Noordse pijlstormvogel (*Puffinus puffinus*). Dit was de talrijkste soort. Verder op zee bleek hij ongeveer even talrijk te zijn als dicht onder de kust. Tussen de 45ste en 75ste km. kwamen er 45 vogels achter de boot hangen, gezien zijn in tabel 1 weggelaten. Een deel van de hier verblijvende Noordse pijlstormvogels zal ook Cape Clear passeren, de meesten daar komen uit de richting Ierse zee. De eerste 30 km. van het transect op 17 augustus vlogen richting Cape Clear, later was dit niet het geval. Enige

tijd na beëindigen van het tellen (rond 16.00 uur) werd de Noordse pijlstormvogel veel talrijker. Dicht bij de kust van Wales voeren we een à twee uur door een concentratie van 500 - 1000 vogels per 15 km. Op de kust liggen enkele grote kolonies en het gaat hier om vogels die wachten tot het donker wordt zodat ze aan land kunnen gaan. Noordse pijlstormvogels maken fourageervluchten tot 100 km. vanaf de kolonie (Harris 1966) zodat hier vogels afkomstig kunnen zijn van zowel de kolonies bij Zuid-Ierland als bij Wales.

Zowel bij Cape Clear als in de Ierse zee bestond rond de helft van de zeevogel-populatie uit deze soort. Op 27 juli waren er in de Ierse zee echter relatief en absoluut beduidend minder Noordse pijlstormvogels aanwezig. Volgens Craop en Simmons (1977) vermijdt hij gewoonlijk de wateren dicht bij de kust, hier en op dit tijdstip is dat blijkbaar niet het geval.

Jan van gent (*Sula bassana*). Alleen dicht onder de kust is deze soort naar weinig gezien. Verder op zee is hij steeds in wisselende aantallen aanwezig. In de totale zeevogelpopulatie is de Jan van gent niet zo talrijk in de Ierse zee als bij Cape Clear. Op 27 juli was hij in de Ierse zee minder talrijk, maar maakte op dat moment meer dan de helft van de zeevogel-populatie uit. Het percentage subadulte vogels komt op de genoemde plaatsen goed overeen: 9,1% in de Ierse zee op 27 juli (n=72), en 9,0% bij Cape Clear (n=556) op dezelfde dag, op 17 augustus 7,7% in de Ierse zee (n=366) en op 15 augustus 8,7% bij Cape Clear (n=4.614).

Stormvogeltje (*Hydrobates pelagicus*). De aantallen Stormvogeltjes in de Ierse zee zijn wel erg klein. Ook dicht bij de kust zijn er enkele gezien. Bij Cape Clear maakt hij een groter deel uit van de zeevogel-populatie. De aantallen hier zijn echter sterk beïnvloed door enkele topuren laat in de avond zodat het verschil in werkelijkheid veel kleiner is.

Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*). In tegenstelling tot de vorige soorten volgen de meeste Drieteenmeeuwen het schip. Het totaal van 59 exemplaren wordt veroorzaakt door een concentratie van 41 vogels. Als we deze niet meetellen was de Drieteenmeeuw op 27 juli het zo algemeen als op 17 augustus (3,0 resp. 3,1 per uur). Bij Cape Clear maakt hij dan een even groot deel uit in de zeevogelpopulaties 1,3% tegen 1,2% in de Ierse zee op 17 augustus. Het aandeel onvolwassen vogels is bij Cape Clear op 15 augustus 30,1% (n=126) en op 17 augustus in de Ierse zee 1,3% (n=55). De meeste jongen zijn al in juli uitgevlogen. (Coulson 1966) zodat het hier niet om vogels gaat die gebreken zijn aan een nest.

		0	15	30	45	60	75	90	105	120	135	km.
Noordse stormvogel	n=	9	7	3	8	13	27	11	10	9		
	%	9	7	3	8	13	28	11	10	9		
Noordse pijlstormvogel	n=	89	51	54	131	75	78	56	45	51		
	%	14	8	9	21	12	12	9	7	8		
Stormvogeltje	n=	1	2	-	1	1	3	4	2	-		
	%	1	12	9	6	13	16	7	23	15		
Jan van gent	n=	3	45	33	20	46	57	24	85	53		
	%	1	12	9	6	13	16	7	23	15		
Drieteenmeeuw	n=	-	2	1	2	1	8	-	41	-		
	%	-	2	1	2	1	8	-	41	-		
Totaal	n=	110	109	91	162	136	173	96	162	113		
	%	9	9	8	14	12	15	8	16	10		

Tabel 1. Waargenomen aantal zeevogels in relatie tot de afstand tot Ierland, 17 augustus 1977. Per soort wordt het aantal gegeven, daaronder eventueel het percentage hiervan. Als eenheid is genomen een afstand van 15 km. dit is 30 minuten varen.

	Ierse zee						Cape Clear		
	27 juli			17 aug.			27 juli - 15 aug.		
	n	\bar{X}	%	n	\bar{X}	%	n	\bar{Y}	%
Noordse stormvogel	6	3	5	97	22	8	20.101	131	7,6
Noordse pijlstormvogel	23	12	21	630	140	54	134.402	878	50,6
Stormvogeltje	-	-	-	14	3	1	19.489	127	7,3
Jan van gent	72	36	64	366	81	31	70.873	464	26,7
Drieteenmeew	6	3	5	55	12	5	3.266	26	1,5
overigen	5	3	5	12	3	1	16.753	109	6,3
Totaal	112	56		1174	261		265.504	1.936	

Tabel 2. Aantallen zeevogels in de Ierse zee op de lijn Swansea - Cork op 27 juli 1977 (in 2 uur), 17 augustus 1977 (in 4,5 uur) en bij Cape Clear 27 juli - 15 augustus 1977 (in 153 uur). Gegeven worden het totaal aantal (n), het uurgemiddelde (\bar{X}) en het percentage van de totale populatie.

Discussie.

De zeevogelpopulatie in de zuidelijke Ierse zee en bij Cape Clear Island blijken eind juli/begin augustus 1977 in samenstelling vrijwel hetzelfde te zijn. Het grootste verschil geeft wat hier 'overigen' genoemd is. Dit zijn een groot aantal soorten die samen maar een gering deel van het totaal aantal uitmaken, het zijn hoofdzakelijk alkachtigen. Een vergelijking van de populaties in de Ierse zee op 27 juli en 17 augustus geeft wel grote verschillen te zien. De aantallen zijn op 17 augustus veel hoger en de samenstelling van de populatie is anders. De grootste invloed hierop heeft de Noordse pijlstormvogel die op de laatste datum ongeveer tienmaal zo talrijk is dan op de eerste datum. Het aller grootste deel van de genoemde zeevogelpopulaties bestaat uit enkele soorten die half sedentus nog jongen in het nest hebben en talrijk in de omgeving broeden (zie Cramp et al 1974). Dit veroorzaakt een zeer grote dichtheid aan zeevogels in verhouding tot de normale Atlantische oceaan (zie o.m. Murphy 1967, Rankin & Buffey 1968). We moeten ons echter wel afvragen in hoeverre de twee korte tellingen in de Ierse zee representatief zijn. Meer tellingen zullen het beeld moeten bevestigen. De observaties op 17 augustus wijzen erop dat de soorten die hier talrijk voorkomen minder sterk aan de open zee gebonden zijn. Gedetailleerde tellingen in de overgang van een kustgebied naar de open zee met een grote dichtheid aan zeevogels zijn er niet in tegenstelling tot vele tellingen op de oceaan. Op de oceaan kan deze overgang niet bestudeerd worden bovendien zijn de dichtheden daar verschrikkelijk klein. Amateur vogelaars hebben op een lijnboot een goede mogelijkheid om een gat in onze kennis van zeevogels op te vullen.

Literatuur.

- Bailey R.S. & W.R.F. Bourne 1972, Notes on seabirds 36: counting birds at sea. *Ardea* 60: 124 - 127.
- Cramp S., W.R.F. Bourne & D. Saunders 1974, The seabirds of Britain and Ireland. London.
- Cramp S. & K.E.L. Simmons (eds.) 1977, The birds of the Western Palearctic, vol. 1. Oxford.
- Coulson J.S. 1956, The movements of the Kittiwake. *Bird Study* 13: 107 - 115.
- Harris W.P. 1965, Breeding biology of the Manx shearwater, *Puffinus puffinus*. *Ibis* 108: 17 - 33.
- Murphy R.C. 1967, Distribution of North Atlantic pelagic birds. New York.

- Rankin M.N. & E.A.G. Duffey 1948, A study of the bird life of the North Atlantic, Brit. Birds 41 suppl.:1 - 42.

Kees Woutersen
A. Huyperplein 3
Alkmaar